

pe 16.10.2015

Täydennys kanteluuni dnro 4298/4/14 eduskunnan oikeusasiamiehelle uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen järjestämistä koskevista Opetushallituksen ohjeista

Tähän mennessä. Tein kanteluni 13.10.2014. Opetushallitus antoi 29.4.2015 selvityksensä (Oph:n dno 1/030/2015) ja minä 16.5.2015 vastineeni.

Uusi puoltava seikka. Valtioneuvosto antoi 15.10.2015 hallituksen esityksen HE 65/2015 vp eduskunnalle eräiksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi. Viidentenä lakiehdotuksena on laki uskonnonvapauslain 3 §:n muuttamisesta. Adoptiolain mukaan vain aviopuolisot voivat adoptoida yhdessä. Avioliittolain säännösten muuttuessa 1.3.2017 sukupuolineutraaleiksi syntyy mahdollisuus, että keskenään avioliitossa olevat kaksi naista adoptoivat yhdessä vuotta nuoremman lapsen ja tulevat lapsen ainoiksi huoltajiksi ja molemmat myös lapsen äideiksi, jolloin uskonnonvapauslain 3 §:n 2 momentin mukaan he molemmat voisivat yksinään päättää lapsen liittymisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan, jos he eivät ole yhdessä sopineet lapsen uskonnollisesta asemasta. Mutta sehän olisi mieletöntä, joten uskonnonvapauslakia on jollain tavoin muutettava 1.3.2017 alkaen.

Hallituksen esitys ehdottaa uskonnonvapauslain jäsenyyttä uskonnollisessa yhdyskunnassa koskevan 3 §:n 2 momenttia muutettavaksi niin, että siitä poistettaisiin momentin keskimmäinen, äidille poikkeusoikeuden antama virke. Lapsen uskonnollisesta asemasta päättäisivät aina hänen huoltajansa yhdessä. Poikkeuksen toisi vain tuomioistuimen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain nojalla tekemä päätös tehtävien jaosta lapsen huoltajien kesken toisin.

Yhdistyksemme Pääkaupunkiseudun ateistit ry on jo lähettänyt eduskunnan lakivaliokunnalle, siis oletettavalle mietintövaliokunnalle, ehdotettua uskonnonvapauslain muutosta puoltavan lausuntonsa.

Lausunnossamme esitin myös erityisen seikan uskonnonvapauslain muuttamisesta juuri hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla. Kantelin nimittäin vuonna 2004 oikeuskanslerille siitä, että jos lapsen huoltajat sopivat lapsen jättämisestä tyhjään uskonnolliseen asemaan ilman uskonnollisten yhdyskuntien jäsenyyksiä, he eivät kuitenkaan saa lapsen tyhjää uskonnollista asemaa kirjatuksi väestötietojärjestelmään juuri huoltajien yhteiseen päätökseen perustuvana. Siitä taas olisi se väärä seuraus, että lapsen äiti voisi vuoden kuluessa lapsen syntymästä tulla toisiin ajatuksiin ja päättää yksin, että lapsi liittyy uskonnolliseen yhdyskuntaan, sillä uskonnollinen yhdyskunta ei pystyisi väestötietojärjestelmästä havaitsemaan, että sillä ei olisi enää oikeutta lapsen jäseneksi ottamiseen. Otin myös selvää, että evankelis-luterilainen kirkko ei edes yrittänyt selvittää äidin tuodessa yksin lapsen kastettavaksi, yrittikö äiti rikkoa mahdollisen huoltajien aiemman yhteisen päätöksen jättää lapsi kirkkoon liittämättä.

Oikeuskansleri ymmärsi näkökantani, mutta jätti lakien muutoksen tarpeen harjunnan asianomaisille ministeriöille. Tiedote hänen ratkaisustaan 23.5.2006 (dnro

961/1/04) on valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomuksessa vuodelta 2006 sivuilla 51–52.

Uskonnonvapauslain muuttaminen korjaisi myös tuossa kantelussani esittämäni ongelman. (Tietystikään muutoksen jälkeen lapsen syntymähetken mukaisen tyhjän uskonnollisen aseman säilyttämiseen ei tarvittaisi huoltajien yhteistä päätöstä, vaan sellainen tarvittaisiin vain lapsen liittymiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan tai eroamiseen siitä.)

Samalla muutos korjaisi sen ongelman, että uskonnonvapauslain poikkeussäännöksen tähden lapsen huoltajana toimiva isä voi kokea olevansa sukupuoleen perustuvan syrjinnän kohteena. Tähän ongelmaan kiinnitti huomionsa eduskunnan perustuslakivaliokunta mietinnössään hallituksen esityksestä uudeksi uskonnonvapauslaiksi. Oikeuskansleri ratkaisussaan myös liitti kanteluni ongelman tähän ongelmaan.

Ei ole tietenkään varmaa, hyväksyykö eduskunta tämän sisältöisen uskonnonvapauslain muutoksen. Toisaalta hallituksen esityksen valmisteluun liittyneen kuulemistilaisuuden muistion mukaan evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkohallitus kannatti poikkeussäännön poistamista huoltajien yhdenvertaisen aseman ja huoltajien yksimielisyyden korostamisen vuoksi. Juuri näistä samoista syistä uskoisin muutosehdotuksen saavan laajan kannatuksen.

Yhteys kanteluuni. Kantelussani moitin, että Opetushallituksen 16.9.2014 antama ohje uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetuksen järjestämisestä esi- ja perusopetuksessa vaikenee siitä, että perusopetuslain uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetusta koskevaa pykälää on tulkittava korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksen KHO:2004:99 nojalla niin, että pykälässä tarkoitettujen oppilaan huoltajan mahdollisen ilmoituksen, pyynnön tai päätöksen on oltava oppilaan huoltajien yhteinen ollakseen pätevä.

Perusopetuslain ainakin muodollisesti huoltajalle antama valta ilmoittaa yksin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumaton lapsi enemmistön uskonnon opetukseen on ristiriidassa sen kanssa, että lapsen liittämiseen kirkkoon tarvitaan uskonnonvapauslain mukaan nykyään ensisijaisesti ja hallituksen esityksen mahdollisesti toteuduttua nimenomaisesti huoltajien yhteinen päätös. Siksi KHO:n ratkaisu olisi välttämätöntä — ja yhä välttämättömämpää — ottaa ohjeessa huomioon.

Pyydän kanteluani ratkaistaessa pitämään tämän seikan mielessä, vaikka hallituksen esitystä ei ehkä edes ehdittäisi käsitellä loppuun sitä ennen.

Jouni Luukkainen, matematiikan dosentti
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry [www.ateistit.fi]
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
p. 02941 51443, (09) 7534 703
jouni.luukkainen@helsinki.fi

*Lähetetty sähköpostitse oikeusasiamiehelle (oikeusasiamies@eduskunta.fi)
ja tiedoksi Opetushallitukselle (kirjaamo@oph.fi)*